

Tying up sündroom ehk väsimusmüopaatia

Väsimusmüopaatia on kestvushobustel esinev seisund, mida väljendavad tunnused võivad olla vaevumärgatavad. Samas võib selline seisund areneda eluohtlikuks, kui sellesse ei sekkuta.

Kestvusratsutamine on võistlusala, kus hobuse ja ratsaniku partnerlus peab olema veel märgatavam kui teistel ratsaspordialadel. Ratsanikul lasub suur vastutus, ta peab tähele panema väiksemaidki detaile ja nende põhjal tarku otsuseid tegema. Hobuse jätkuv sundimine ei ole võimalik.

Hobune räägib oma käitumise ja liikumisega väga palju. Osates kõike seda tähele panna, võib ratsutaja saada hea tulemuse hobust kahjustamata.

Tying up sündroomi võistluse vetlehele diskvalifitseerimise põhjusena kirja ei panda, kuid niisugune seisund on hobuse jaoks

sedavõrd ohtlik, et vajab veterinaari sekkumist. Vetlehele jääb selgituseks „*metabolic*“ ehk ainevahetushäired.

Selline sündroom esineb nädalalõpul kasutatavatel hobustel, kes muudel päevadel töös ei ole ega saa ka piisavalt kaua koplis joosta.

Samuti tuleb seda ette kestvushobustel, kes on tugevalt töötanud, higistanud, aga sealjuures ei ole saanud organismi tagasi piisavalt elektrolüüte.

Veterinaarid räägivad, et varem oli *tying up* sündroom ehk väsimusmüopaatia üsna levinud probleem. Nüüdsel ajal, kui ratsutajad on rohkem teadlikud elektro-

lüütide vajalikkusest, tuleb ohtlikus seisundis hobuseid võistlustel harvem ette.

Kestvusratsutamise Eestis kõige rohkem seotud veterinaar Andres Tuvi: „Eesti keeles on selle haiguse nimetus mustkusesus – hemoglobinuuria. Seda kutsuti varem ka esmaspäeva haiguseks – see tekkis siis, kui talumehed laupäeval-pühapäeval hobusega tööd ei teinud ja esmaspäeval andsid täiega minna, kusjuures vahepeal söötsid hobusele tugevalt kaera. Viimasel ajal ei ole see seisund ratsutamises probleemiks olnud.“

Melissa Ribley, DVM, artikli „*Watch for the subtle signs of exertional myopathy*“ refereering

Väsimusmüopaatia (*Exertional myopathy*), tuntud ka *tying up* sündroomina, on aegajalt esinev seisund kestvushobustel. Algsed märgid seisundi tekkimisest on vähemärgatavad. Kui need märgid tähelepanuta jätta, võib see viia tõsisete tagajärgedeni või koguni letaalselt lõppeda. Varane seisundi äratundmine, töö kohene lõpetamine ja õige teraapia alustamine võib aidata haiguse edasist kulgu peatada.

Väsimusmüopaatia korral lihaskiud ei tööta. Mõjutatud võib olla iga lihas, kestvushobustel tavaliselt laudjalihased. Müopaatia

põhjused võivad olla geneetilised või dieedi- ja treeningupõhised. Müopaatiat saab ära hoida õige hobusepidamisega. Tuleks anda madala süsivesikusisalduse ja kõrge rasvasisaldusega sööta ning hobust enne pingutatavat/tugevat tööd korralikult soojendada. Kui müopaatia kordub vaatamata dieedi ja töö korralikule jälgimisele, tuleks koos veterinaariga välja töötada sobivad haigust takistavad meetmed.

Lihasarakkude degeneratsioonil vabaneb verre müoglobiin, mida filtreeritakse välja neerude kaudu.

Müoglobiin kahjustab neerude filtreerimissüsteemi. Koos sekun-

daarse laminiidiga võib tekkida eluohtlik olukord. Siin on aeg sekkuda veterinaaril, kes leevendab valu hobuse põletikus lihastes ja kaitseb neerusid.

Hobuse valu ära tundmine

Lihaste degeneratsioon põhjustab hobusele valu. Valu märgid võivad olla vaevumärgatavad, seetõttu on tähtis, et ratsutaja teaks, missugune käitumine tema hobuse puhul normaalne on. Esimesed märgid, mis näitavad müopaatia peatset tekkimist, võivad ilmuda võistluse varajases faasis. Näiteks hobuse kerge vastumeelsus kiirelt

edasiliikumise suhtes. Hobune võib jääda sammule olukorras, kus ta tavaliselt traaviks. Seda võib näha näiteks mäkketõusul. Hobune võib hakata higistama varem, kui ta seda tavaliselt teeks, või on higieritus suurem kui tavaliselt.

Teised märgid

Kui sa selliseid märke koged, ära jätkka tööd. Pigem peatu ja hinda hobust.

- Kontrolli pulssi – kas see taastub puhkusega?
- Katsu hobuse tagaosa lihaseid – kas need on kõvemad kui tavaliselt; ühelt poolt või mõlemalt.
- Lase hobusel urineerida. Kui uriin on pruun, kohvivärvi, on hobusel uriinis müoglobiin ja see tähendab, et tal on väsimusmüopaatia.
- Kui selliseid märke on näha, kuid hobune soovib käia, mine temaga sammus lähimasse vetkontrolli. Saada sinna ette sõna, et vajad veterinaari abi.
- Tugevat tööd jätkates seisund progresseerub ja võib põhjustada pöördumatu neerukahjustuse sekundaarse laminiidi võimalusega.

Pulss

Üks esimesi väsimusmüopaatia märke võistlustel on aeglane südamelöögisageduse taastumine või südametöö taastumise indeksi testi mitte läbimine (see on test, mille puhul pulssi mõõdetakse pärast vetkontrolli traavi). See on põhjustatud valust, mis tuleneb

müopaatia. Hobusel ei pruugi ilmseid märke olla. Ta ei pruugi vastumeelselt liikuda ega näidata tagaosa kangust ega longet. Kui ainus märk on halb taastumine, tuleb jälgida urineerimist. Müopaatia puhul on uriin alati pruun, kohvivärvi. Kontrollida saab ka vereanalüüsi abil. Hiljem võib paluda veterinaaril kodus vereanalüüs teha, et hinnata lihasesüümi taset. Suurenenud lihasesüümi kogus näitab väsimusmüopaatia.

Edasised sümptomid

Kui seisund jätkub, võib hobusel tekkida tugev vastumeelsus edasi liikuda, nähtav tagaosa suurte lihaste higistamine ühel või mõlemal pool. Tema tagaosa käigud võivad muutuda kangemaks, ühe või mõlema jala samm lüheneda. Kui selliseid märke rajal täheldatakse, tuleks kohe peatuda ja saata sõna, et on vaja ravi. Kui hobune käib meelsasti, tuleks minna järgmisse vetpunkti.

Tying up-i saab ära hoida, kui:

1. Treenida regulaarselt ja vastavalt hobuselt nõutavale pingutusele.
2. Võimaldada hobusele võimalikult palju karjamaal olemist. Tööst eemal olevad hobused võivad mõnel juhul vajada karjamaal elamist 24 tundi ööpäevas.

3. Sööta hobust tasakaalus söödaga – vähenda kontsentrante. Lisada taimeõli. Sööta kvaliteetset heina.

4. Jälgida, et soojendus vastaks hobuse treenituse tasemele ja järgneva töö nõudmistele.

5. Anda hobusele elektrolüüte, eriti palav ajal ja kindlasti kestvustreeningutel.

6. Jälgida, et hobuse organismis oleks piisavalt seleeni ja E-vitamiini.

7. Treeningu tugevus peab olema vastavuses teravilja söötmisega. Hobune peab olema piisavalt treenitud enne, kui töö intensiivsus tõuseb. Vähe treenitud hobuselt ei tohi nõuda liigset pingutust.

8. Kui hobusel on treeninguvaba päev, tuleb teravilja söötmist õhtul enne puhkepäeva kolmandiku võrra vähendada. Kui hobune on haige, lonkab, ei treeni kehva ilma tõttu või veetakse teda pikalt treileriga, ei tohi hobusele teravilja anda enne, kui jätkub regulaarne treening.

9. Närvilisi hobuseid, kellel on *tying up* sündroom võistlustel esinenud, ei tohiks võistlusjärgsel päeval seisma jätta. Nad peavad saama puhkepäeval kopsli liikuda. Kui see ei ole võimalik, peaks nad saama liikuda kordel või käekõrval.